

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ПРЯКИЯ

Брой 4 • год. CI • 25 февруари 2022 г. • цена 1 лев

www.stdbg.org

Печатно издание: ISSN 1313-7611 • Онлайн издание: ISSN 2815-2638

Проф. д-р
Иван Маразов –
член на УС на ТНИ,
навършва 80 години

РЕНЕСАНСОВИЯТ ДУХ
ИВАН МАРАЗОВ

На стр. 4-5

ТРАКИЙЦИ ПОЧЕТОХА ПАМЕТТА НА АПОСТОЛА НА СВОБОДАТА

На 18 февруари 2022 г. се навършиха 149 години от обесването на Васил Иванов Кунчев – Левски (18 юли 1837–18 февруари 1873), български революционер, основател на Вътрешната революционна организация, председател на Българския революционен централен комитет и идеолог на национално-освободителното движение. Известен като Апостол на свободата, заради разработването на стратегия за освобождаването на България от османско владичество, той мечтае за чиста и свята република, в която всички да имат равни права, независимо от етническата си и религиозна принадлежност.

Както справедливо отбелязва големият български историк акад. К. Косев „историческата заслуга на Васил Левски за България е, че от покорните българи, поданици на падишаха, той направи съвременен народ с претенции, който

се бори за собствената държава“.

Левски е национален символ, чиито живот и дело се открояват по начин, присъщ на гений, за когото свободата и любовта към българския народ и Отечеството стоят над всичко. В този смисъл той ни завеща урок по национално достойнство, който трябва да научим!

Животът и делото на големия български революционер са вдъхновявали тракийци в борбите им за национално освобождение. Техните потомци, обединени в Съюз на тракийските дружества в България, участваха в официалните прояви в столицата и в страната, поднесоха венци и цветя, засвидетелстваха почит пред паметта на Апостола.

В памет на великия син на България публикуваме откъс от монографията на професор Николай Генчев, който описва поведението на Апостола пред съда.

ИЗ КНИГАТА: ЛЕВСКИ, РЕВОЛЮЦИЯТА И БЪДЕЩИЯТ СВЯТ

На 5 януари 1873 г. Левски се изправя пред турските паши и няколко „българи“, за да отговаря като „главатар на бунтовническия комитет“. Той е величествено спокоен. За него всичко е ясно. Ясно е, че започва последната голяма битка с врага. За този момент той се беше подготвил отдавна. Отдавна беше решил, че няма да търси друго, освен достойно и полезно да умре за България.

Точно преди две години той беше заявил: „Аз съм се обещал на отечеството си жертва за освобождаването му“.

И беше казал всичко, а на орханийци, с едно рядко усещане за принадлежност към историческата вечност беше обяснил, че който се жертва за свободата, „неговото име навек остава живо, заслугата му ще се предава на деца, унуци и пр.“ За бореца „няма страх, няма извинения никакви, а смъртта му е самата утеха и душеспасение“.

Човекът, изрекъл тези думи, доказал с живота си тяхната правота, усетил се слят с вечността, се изправяше не пред съда на агите, а пред съда на историята.

И затова на въпроса „какво е занятието ти?“, Левски спокойно и уверено отговаря: „Занятието ми е да облекчавам положението на българите и обикалях да им давам

упование“. Кой друг действително би могъл да остане в статистическите анкети на нашата история със занятие по-голямо и по-благородно от това на В. Левски.

И по-нататък той пояснява: „Взложиха ми да обнадеждавам цяла България.“

Съдиите тайно потриват ръце. Този горд и смел човек, си мислят те, сега ще разкаже всичко, ще поиска да регистрира тайните си дела за потомството, а ние ще разнищим цялата организация, ще получим благословията султанова, нишани и служби в Цариград. И те започват да сипят своите въпроси.

„Много хора те познават и са се срещали с теб, защо не ги изкажеш?“

Левски тутакси попарва очакванията на съдиите: „Никого не познавам“ – е неговият отговор. Турците знаят кой произнася тези думи, техните надежди помръкват, но сладкият рай край Босфора ги мами и те упорито се опитват да хитруват, да надхитрят този, който години беше надхитрявал цялата им полиция и цялата им държава.

Още същия ден разпитът отново е подновен. Валят въпроси, объркващи, противоречиви. Левски слуша и анализира. Той иска да установи откъде тръгва съдът, какво му е известно, кои са в ръцете на полицията,

за да набележи конкретните ходове на своето предварително избрано и решено поведение.

И през първия ден съдът успява да научи само, че Левски е изпратен в България от видният букурещки търговец Димитър Ценович, че е разпространявал тайни документи на Букурещкия комитет, че никого не познава в България, а след арабаконашкия разбойнически обир решил да отиде в Цариград да потърси големи личности, „като вас – с усмивка заявява Левски на съдиите – и признавайки грешката си, да поискам прошка и да разправа отначало докрай с всички подробности положението.“

Съдиите са измамани и подиграни. Левски направо отсича: **Видях ви ума, не се надявайте, ще ви кажа само това, което искам, излишно е да се пъните, няма полза!**

Но съдиите продължават да упорстват. На следващия ден – 6 януари, разпитът е подготвен, но при променена тактика. Съдът съобщава на Левски, че знае за неговите обиколки, за създаваните от него комитети, за събранията, които е провеждал, за събирането на пари и за покупката на оръжие, че познава част от неговата преписка, посочва му, че той стои над Централния ловчански комитет, че си служи с името Аслан Дервишоглу и т. н.

Левски разбира, че действително съдът знае много неща, че полицията е в следите на организацията, че заловените са издавали тайните на съзаклатието. И той категорично решава – трябва да се спаси всичко останало, всичко неразкрито.

И започва да отрича. Не споменава нито едно име, нито един комитет. Тогава съдът решава да го принуди да говори, като извади на очна ставка арестуваните дейци, които ще докажат кой е Левски и най-вече ще разколебаят неговото духовно равновесие, след като види как тези, с които вчера е отивал на революция, са изменили на делото.

Довеждат Дидьо Пеев, който съобщава пред съда, че е съпровождал Левски по революционни работи в Ловеч, Пловдив и някои села, услужил му е с тескере (паспорт).

И отново съдът почва да сипе въпросите си. Левски обаче не трепва. Не може един Дидьо Пеев да смути един В. Левски. Той споменава само имена, за които разбира, че са разкрити, и името на един туркофил от Търново – Карагьозов. Съдът е уморен. Приключва разпита и на 6-ти януари.

Третият ден – 7 януари. Този човек трябва най-после да бъде съкрушен, трябва да проговори. Само лице с лице срещу бившите си съратници той може да се промени – мислят си съдиите. И те изправят срещу Левски Хаджи Станьо и Петко Милев от Тетевен, Марко Йончев, братята хаджи Иванови, даскал Иван, даскал Васил, които започват да разказват угоднически, да обвиняват Апостола.

Левски обаче не може да бъде смутен от хора, които треперят за кожата си. Съдът започва да губи постановъчното си спокойствие. Председателят, вече раздражен се провиква: „А бе Левски, разбира се, ти познаваш комитетските хора, но продължаваш да отричаш. Ти видя вече: искаш ли да доведем насреща ти сто и петдесет души, за да ти кажат.“

Продължава на 2-а стр.

•Тракийци от Казанлък пред паметника на Левски

ТРАКИЙЦИ ПОЧЕТОХА ПАМЕТТА...

Продължение от 1-а стр.

Левски спокойно, дори и насмешливо отбива поредната атака: „Аз се срецах с много хора. Тъй като не зная кой е влизал в комитета и кой не, имена не мога да кажа. Ако ги видя лично, познавам ги, имена не мога да кажа.“

На 8 януари съдът решава да хвърли голямата си коз. Очна ставка с Димитър Общи. Разпитват Левски в присъствието на Общи, за да го принудят да проговори. Левски, спокоен и самовглъбен, вече разбрал какво е известно и какво е останало в сянка, плете своите обръквачи отговори. По сценария на съда Общи вмята: „Две негови приказки са прави, пет лъжа.“

Някои от мемоаристите, участници в този процес, пишат, че тогава Левски станал и заплюл предателя. Така биха постъпили може би самите мемоаристи, или един човек, който не знае своята цена, или не контролира нервните си.

Левски следва логиката на своята защита. Той е спокоен, потвърждава това, което не засяга други лица, отрича всичко, което може да разплете тайните нишки на организацията, спокойно и умно, без никакви афекти. Нима може да се допусне, че и пред самата смърт Левски ще удари паднал, човек, ще омърси себе си, като заплуне един предател. За предателите той беше предвидил друго наказание.

И тук номерът на съда е провален. Следват нови свидетели. Идва Анастас Хинов от Плевен. Той също се е разбърлил в предателско покорство, но Левски и сега остава недокоснат.

Съдът е смутен и разстроен. Неговата цел – да докаже, че Левски е главатар на бунтовниците, да разкрие организацията, е провалена. Високата порта не може да съобщи на света самопризнанията на Джингиби.

Но Левски трябва да умре. Тогава трябва да се докаже поне, че е убил слугата от Ловеч. За целта пред съда за очна ставка е доведен Вутьо Ветъв от Видраре, който е бил заедно с Левски при убийството. Левски отхвърля показанията и на този свидетел.

В последния ден на разпита, 9 януари, съдът, уморен от неравния двубой, отказал се вече от първоначалните си замисли, не успял да сломи духа на Апостола нито с хитрини, нито с очни ставки, иска като че ли да води с него разговор за идейните подбуди на движението. Съдът се интересува от съдържанието на революционните документи.

Левски отказва да разговаря по същество и по тези въпроси. Но той се възползва от „теоретическите интереси“ на съдиите, за да отклони вниманието на турската власт от богатите и влиятелни българи.

Левски отлично е познавал едно от главните средства на азиатската варварска система да държи в подчинение раята, като периодически удря тези, които се издигнат по социалната пирамида или в образованието и по този начин лишава народа от влиятелни водачи.

Историята на Османската империя е пълна с кланета на богати и влиятелни чорбаджии, търговци, учители и духовници, вършени с една педантична последователност.

Левски се страхува, че турците ще се възползват от разкриването на организацията, за да устроят едно поредно клане на по-първите българи, което безспорно ще забави българският прогрес с десетилетия, затова заявява на съда: „Начетените българи, които очакваха напредъка чрез просветата, намираха за опасно и неуместно искането на права с оръжие“. Това е една уловка, която Левски хвърля на властта, защото той по-добре от всички знае, че „начетените“ са главните дейци на комитетското дело. Ако не беше така, ако Левски искаше да разкрие пред съда истинското състояние на нещата, не би заявил веднага, че и той е разбрал, че вървим по погрешен път“, т. е. че е съгласен е „начетените“.

От друга страна, Левски посочва пред властите, че селяните, „които са залагали

тайните си за сто гроша, които след няколко години ставаха хиляди (бяха на друго мнение). Десетте кола сено, чрез услугата на мухтарите са били записвани от юшурджите петнадесет, десет овце се записваха от бегликчиите – петнадесет. Тия селяни, в таква тежко положение, когато им се говореше за каквото и да е бунт, с надежда, че ще се отърват от това зло, идваха нахъдето ги теглихме. „Отидете — надсмива се Левски над съда — да изловите целия народ и тогава империята ви ще миряса. Но друго от мен не искайте, нищо няма да получите“.

Има издадени десетки книги за големите процеси в световната история. Хората винаги са се вълнували как се държат тези, които до вчера са вървели пред тях с гордо вдигнати глави, когато попаднат зад решетките, в ръцете на съдии и палачи. Не стават ли те тогава хрисими и жалки, не се ли сещат за своята душа, не умира ли у тях човекът, щом усетят хладния дъх на смъртта.

Каква е психологията на личността, на великата личност пред смъртта, там, където свършва животът и започва нищото? Много книги разказват за предсмъртния подвиг на големите синове на човечеството, но за съжаление нито една за процеса Васил Левски.

През 1873 г. процесът В. Левски остава неизвестен. За него не тръбни нито турската, нито световната преса. Няма бляскави интервюта и любопитни снимки, няма дебати или бурни манифестации. Светът не знаеше за голямата драма в софийския конак където един от големите му синове чрез своето мълчание произнасяше присъдата си над разкапаната империя на османлиите.

И това е лесно обяснимо. Левски е действал в една страна, непозната на света, той е съден от една империя, която вече си отиваше от историята и истинското човечество не се интересувахе от нея.

Но това не означава, че процесът на В. Левски трябва да остане в сянката на другите шумни политически процеси. Има нещо много силно, много голямо в този диалог, което би развълнувало хората, което още веднъж би им показало до какви висоти може да стигне човешкият дух.

Както вече беше показано, Левски не използва процеса, за да разтръбни своето име, да търси място в историята. Той вече имаше това място, а и отлично знаеше, че „историята няма да прикачи заслугите другиму“. Неговото усещане за историческа вечност го накара да остане тих и спокоен, смирен пред смъртта в името на България.

Единствената мисъл, която вълнуваше Апостола през тези последни дни, беше да спаси хората, революцията и бъдещето на своя народ. И всичко това с цената на своя живот! И в случая Левски е напълно последователен.

При това трябва да се посочи, че Левски остава верен на себе си в една абсолютно тъжна обстановка. Той е напълно изолиран от света. Не знае нищо какво става навън. Никой не идва, дори не прави опит да се свърже с него, да му каже две думи за утеха, да направи един жест на признателност.

Тези, с които съдиите го събират очи с очи, бивши юначаги, се нахвърлят срещу него, разкриват тайната, за която се бяха клеили пред револвера и камата, опитват се да прехвърлят цялата вина върху него, угоднически помагат на съда да докаже, че той е главатарят на бунтовническия комитет, злят демон на империята.

Левски не трепва и пред тази гнусотия, но въпреки това той запазва тяхното достойнство на хора, макар и изпаднали в тежките терзания на недостойното човешко поведение. Той както винаги, през целия си живот остава смел пред страха на другите, горд пред падението на низшите, човек пред тези, които топяха своите човешки качества,

величествен пред жалката фигура на Общи и неговите сподвижници.

Но сигурно много мъка, много душевни сили е струвало всичко това на Апостола, за да може пред самите аги, пред турския съд да отрони думите: „Нашите българи желаят свободата, но приемат я, ако им се поднесе в къщице на тепсия“.

Този израз на сурово стаената мъка на Апостола в предсмъртния час е намерила простор в последната среща, която той има с българи – няколко дни преди бесилото.

Според един анонимен документ, на 27 януари 1873 г. в 10.30 часа по турско време, трима души, имената на които са неизвестни, посещават Левски в софийския затвор. Пред тях той със сълзи на очи заявява: „Ах Българийо, Българийо! Защо си толкова заспала! Събуди се, събуди се от дълбок сън! Стига вече, пет века близо! Аз сиромашът, уловен от ловчанец-предател, в село Къкринна на хана на края, уловен от 20 души заптиета и няколко души български изроди. С мене си имах двама верни мои другари решителни и тий мене не оставиха. От потираджиите лесно щяхме да се избавим, защото беше късно през нощта. Като ги прегазим и одного ударих, те хвърлиха от 20 пушки нагоре изведнаж на мене. Ранях се от едната пушка на лявото ухо. Оттам ни закараха при каймакама в Ловеч и оттам без забава в Търново ни изпратиха при пашата, а той след един час ни върна от Търново за София и ни изпрати дотам с 20 души заптиета. Ах! — помислих аз на умът си, страшно да извикам, като лев на Балкана: „Елате, мои мили братя българи, решителни юнаци! Мене отървете от 20 заптии! По пътя няма никой и аз бях все в надежда.“

Събуждайте се, събуждайте! На оръжие ставайте. Сега е време за революция. Турска сила вече пада. На моето място има друг, но не се е явил още. Никой от вас да не се разпуца, работа вършете, не се плашете! Аз вече отивам, богу дух ще предам.“

Този документ, дори и да е плод на народната фантазия, има огромна историческа стойност, защото безспорно отразява предсмъртните терзания на Апостола, неговото огорчение, че е предаден от българи, съден от българи, в присъствието на българи доносници, че никой от тези, за които той беше заложил главата си, не е мръднал пръст да го освободи по пътя към бесилото.

И Левски заплаква в предсмъртния си час за робския дух на България, без да разкъса вярата си, че тя, България, неговата родина ще се сроди с революцията и в огъня на бунта ще изпепели своите вековни недостатъци.

Никой не е останал с добро име в историята на своя народ, ако е изрекъл тежки думи срещу него. Малцина са хората, на които историята е давала право да съдят своите народи. И между тези избраници безспорно е и Левски. Никой друг като В. Левски, поне в българската история, няма повече това право да съди онези, които се оказаха недостойни за великите исторически предначертания на неговия гений.

В. Левски респектира турския съд със силата на своята гордост и безстрашие. Турците, които традиционно уважават смелите и големи личности, а мачкат дребните и нещастни хорица, по време на целия процес са обладани от усещането, че се срещат с една необикновено велика историческа личност. И те се отнасят към Левски с голямо уважение.

Нито един път по време на разпитите съдиите не се осмеляват да нагрубят Апостола, да му кажат обидна дума, да се отнесат към него като към рая. Дори тогава, когато той иронизираше безпомощността им, те запазваха благоприличие. По време на цялото следствие както и в дните на процеса Левски не е докоснат с пръст. И това става в една страна, където от векове раите се избива без съд и присъда. И като че ли симво-

лично Левски се явява пред съда наметнат с войнишки шинел. Сякаш съдиите са искали да подчертаят, че ще съдят един воин, един рицар на духа и делото.

На кого принадлежи В. Левски, тази голяма и светла човешка личност? Преди всичко на България и българите. Левски се ражда в България, израства под сянката на Балкана, живее от начало докрай сред своя народ, бори се за неговата свобода и бъдеще, умира за неговото щастие. Като никой друг Левски обладава най-добрите качества на българското племе. В него трепти реформаторският замах на Бориса I, историческата решителност на Симеона Велики, себеприцанието на богомилите, дръзновението на Ивайло, екзалтацията на Паисия, гордостта на Раковски. Тези качества на най-добрите българи, ковани в нашата продължителна и превратна историческа съдба, у Левски са вдъхновени и облагородени от хуманизма на Ренесанса, светлината на Просвещението и либералното свободомислие на XIX в.

Велик син на България, Левски е гениален творец на нейната най-голяма историческа епоха, на Българското възраждане, на българския XIX в. Без него, без мислите и делата на този неповторим гений, Българското възраждане би било многократно по-бедно по дух, по-ограничено по идеи, по-малко красиво, тъй като щяха да му липсват дръзновението и смелостта, присъщи на всяка голяма и целеустремена епоха.

Но Левски не само идва из дълбините на нашата история, не само украсява Българския ренесанс, той влиза властно и в новото време, за да присъства реално цял един век след смъртта си в българското историческо битие.

Едва проговорили, едва казали „мама“, децата на нашата земя научават за Левски. Между приказките за горди царе и красиви пепеляшки, за чудни далечни земи, като една легенда в душите на младите българчета изниква образът на синеокия Апостол. Те виждат неговия лик в училищните коридори, с изпълнати жили декламират Вазовите стихове, тръпнат, преживяват и се радват на всяка негова постъпка, той попива в душите им, прави ги по-добри и по-човечни.

И когато юношите възмъжават, възмъжава у тяхното съзнание и самият Апостол. Най-добрите от тях го правят свой идеал. Като него те искат да живеят за света и за България, като него те искат да умрат.

По-нататък Левски присъства вече в обществените борби, в социалните търсения. Всяка българска партия е слагала неговия лик на знамената си. Никой, който се е борил за място в българския живот, в българската политика или е претендирал за българското бъдеще, не е можел да пренебрегне В. Левски. В. Левски живее навсякъде, където живее и страда българщината.

Левски не написа оди за България, той не каза като Раковски, че няма нищо по-свято за човека от отечеството, не се просълзи като Каравелова пред своето „отечество любезно“, не изпя вдъхновените песни на Ботева. Той просто и по човешки изрази синовната си обич към България, като се бори и умира за нейното бъдеще, за да остане в българската история като най-голям и завършен родолюбец.

Но Левски не принадлежи само на България и на българите. Неговите идеи за свободата и революцията, неговите реализации и преди всичко ненадминатата в историята на освободителните борби народна революционна организация, неговите прозрения в бъдещето, където той проектираше един разумен човешки свят, и неговият безсмъртен дух принадлежат на цялото човечество.

С всичко това синеокият момък от Карлово стана един от големите граждани на света, нареди своето име до имената на най-големите мъже, които даде деветнадесетия век.

ЛЮБОВТА – ИСТИНСКОТО ЧУДО НА ЗЕМЯТА

(Романът в стихове „Милена“ е отличен с Националната литературна награда „Теодор Траянов“)

НИКОЛА ИВАНОВ

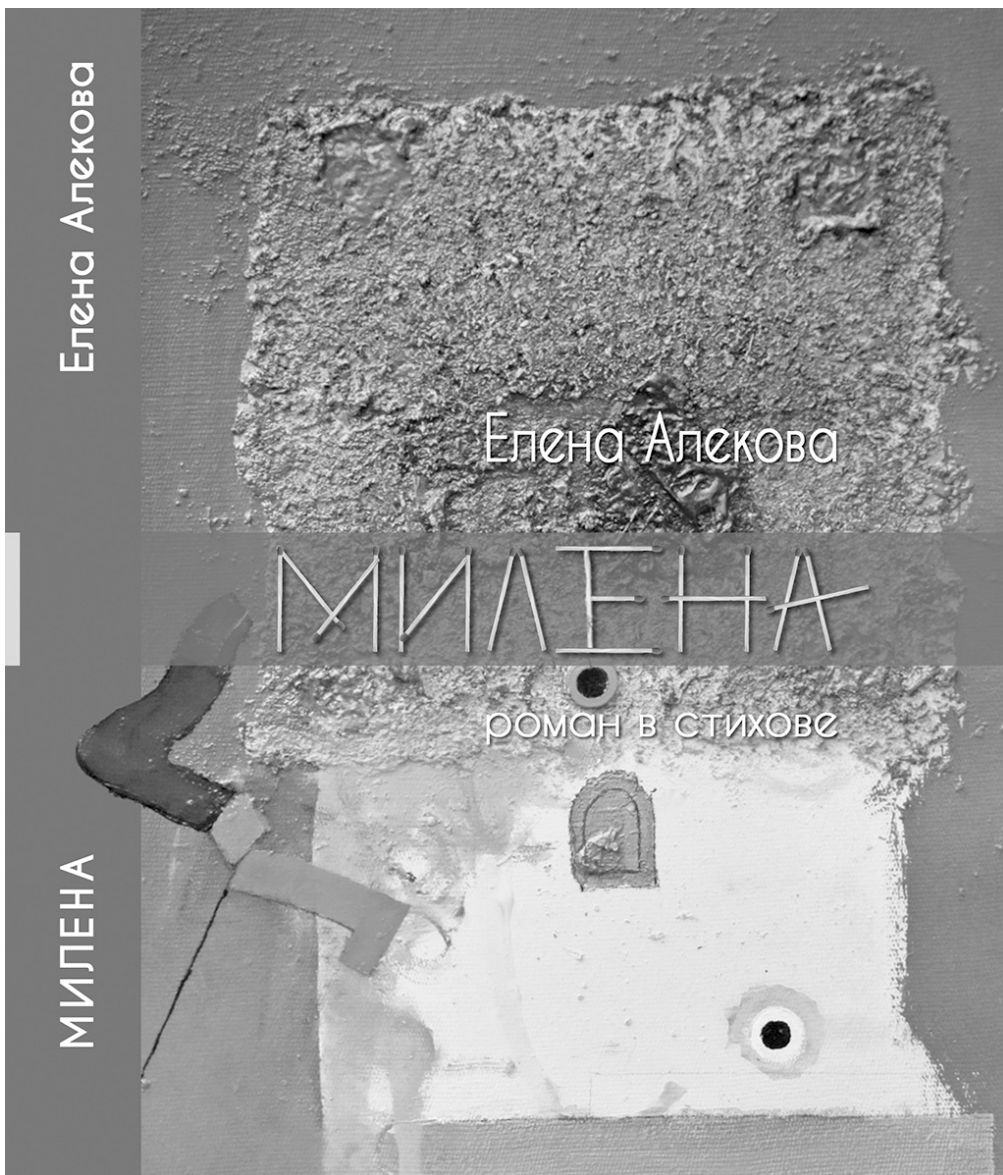
Романът в стихове е сложна и трудна работа. Затова и в европейската и световната литература подобни творби са и най-редки. В българската национална литература тази жанрова традиция почти липсва. За да се осмели един поет да пише роман в стихове, е необходим освен талант, и дързост. Елена Алекова е единствената жена поет не само в българската, но и в европейската и световна литература, сътворила роман в стихове. Поне на мен не ми е известно друга поетеса да е написала подобна творба. Това е факт, който и най-големите ѝ недоброжелатели и завистници не могат и няма как да пренебрегнат, омаловажат, още по-малко да отречат.

Елена Алекова е достатъчно доказана поетеса с предишното си лирично творчество. При всички положения романът в стихове предполага и епична дарба. В подобни творби се оглежда и отразява определен период или епоха от историческото и културно развитие на обществото. Понякога, както е в случая с „Милена“, националната съдба се преплита със съдбата и случващото се по аналогия на другите народи, в случая със ставащото през съвременността в Русия, където Елена Алекова е студентка и аспирантка в Литературния институт „Максим Горки“ в Москва в края на 80-е и през първата половина на 90-те години на миналия век, когато всичко в обществото ври и кипи.

Елена Алекова е българка до мозъка на костите си. Затова болезнено я интересува драматичната ни и трагична национална съдба с вековните робства, особено турското. Тя е чедо на Родоп, планината на древните траки, родината на Орфей. Родопската тема ѝ е много близка и скъпа, на нея тя посвети книги и продължава постоянно да се вълнува. Темата в известен смисъл е нейна кауза. Неслучайни са пристрастията ѝ към историята на този изконно български край. Има достатъчно запазени спомени от трагичното време на насилственото потурчване на българското население в Родопите и приемането на исляма поради липса на друг изход и алтернатива. И в същото време не са малко и българите, отказали да преклонят глави и да приемат и се примирят с насилията, предпочитайки мъчението и смъртта пред друговерството. Но никой няма право да упреква за това подчинилите се на силата. Елена Алекова се чувства органична духовна част от запазените паметници и надписи върху тях. В „Милена“ поетесата се уповава на съхранените предания и легенди, които е слушала от баби и дядовци и които в последна сметка са отражение и памет на народния живот през вековете. В „Милена“ бай Стамен е уважаваният селски авторитет и мъдрец. С него обичат да разговарят и да се съветват селяните, да споделят, да черпят от човешкия му опит и добронамереност. Той е умен, природно интелигентен, деликатен, тактичен, отзивчив към болките на хората. Бай Стамен е съхранител и приносител на националната памет, знае мястото на паметниците, на светилищата и знае, че трябва да остави и завещае това знание на младите, за да го предадат след това те на следващите и да не се погуби националната историческа памет, защото това е България. Заедно с Алиса те са пазители на националните скрижали.

Елена Алекова

МИЛЕНА

В творбата се откриват асоциации и паралели с безсмъртната поема „Изворът на Белоногата“ на Петко Славейков. И то не само в описанията на цветята в градините, а и с идеалната и всеотдайна любов между влюбените в двете творби. Както и с отстояването на националното достойнство. Асоциативни са усещанията и паралелите между „Милена“ и „На нивата“ на Яворов, що се отнася до суматохата пред предстоящия трудов ден, който е тревожен празник за българските селяни.

Елена Алекова е поетеса с доказана и откровена социална чувствителност. В това се убеждаваме и от романа в стихове „Милена“. Поетесата не може да се примири със социалната нечувствителност на властта. Жестоката е съдбата на уважавания и почтен адвокат Янев, който е изхвърлен на улицата от бездушната си, безсърдечна, непризнателна и алчна дъщеря и споделя клошарската съдба. За окайване е животът на проститутките, също и съдбата на гастарбайтерите. Корупцията е повсеместна. Настанила се е във всички сфери на обществения живот, включително в полицията и съдебната власт. Властва философията на Боян, че парите са всесилни, че с пари може всичко да се купи. Мافията е превзела властта, подземният свят в лицето на персони мутри като Валери и Боян са на власт. И се убеждаваме, че всяка власт развращава, а абсолютната – абсолютна.

За Елена Алекова войната е най-жестоката проява на античовечност, тя носи само разрушения, страдания, сее смърт, обезчовечава човека. Войните се предизвикват от алчните политици и са израз на нечовешката им жажда да богатеят, да имат, да покоряват и потискат. Пацифизмът в творбата е важна част от хуманизма на „Милена“, той се до-

казва и изразява от отношението ѝ към бомбардировките над Сърбия през 90-те години на миналия век. Колко болка и хуманизъм откриваме в стиховете:

...човекът има нужда от взаимност,
от топла дума, прошка, порив свят
по пътя си тръгнал и безотраден.

Хуманизмът на творбата откриваме и в предупреждението, което поетесата отправя към престъпниците, които са си позволили да пристъпят Божите заповеди: в последна сметка възмездие идва неумолимо, както се случва с Боян.

Свободата може да бъде постигната само чрез преодоляване на страха от махалата. Както казва геният Ботев в „На прощаване“, обръщайки се към майката: „Нито пък слушай хората,/ дете ще кажат за мене:/ нехрани майка излезе“. Милена изпитва и тежко преживява незаслужените упреци на селото, на махалата. Тя е осъзнала и се е убедила, че без преодоляване на махалата не може да бъде свободна. Терзае я мисълта, че човекът „става все по-кух,/ все по-компютърен, все по-нехаен...“, че в него закънява чувствителността, съчувствието и състраданието към ближния. Човекът се нуждае от Съвест, Чест, Достойнство и Морал.

„Милена“ Елена Алекова поставя и една много важна смущаваща, тревожна и болезнена тема и проблем, свързана с литературата, изкуството. Това е темата за несъответствието, за манипулацията на читателите по повод стойността на отделни автори и творби. Масово и в момента се заблуждава четящата публика. Съвсем посредствени автори се обявяват за класици. По безцеремонен и нагъл начин те си уреждат литературни награди и си организират разхвалвания и реклама из медиите и понеже са много гласовити и арогантни, успяват да заблудят

лековерните читатели. Прехвалват се псевдопоети и псевдописатели от клакьори и литературни секти. Така е във всички сфери на обществения живот, но това е особено нездравословно за духа на нацията, защото изкуството и културата са призвани да издигат духовно хората. Именно защото създава незаменимата, великата роля на изкуството и в частност на поезията за духовното въздигане, облагородяване и усъвършенстване на човека Елена Алекова споделя за смисъла и същността на поезията:

Стихът е тишината на света!

Там всяко нещо своя образ търси.

Там всеки миг живот се ражда пак
в сиянието на света отведно.

Там всяка клетва, всеки таен знак
звучи „Да бъдеш или да не бъдеш?“

Стихът е самотата на света.

Истинският съдбовен стих се ражда в самота. Словото, културата е народността, те са обединители на нацията. Националната ни памет са книгите, паметниците, светилищата, църквите, песните...

Специално внимание заслужава художественото майсторство на творбата. Стихът на Елена Алекова е класически, творбата е изградена в ямб, с който си служат Данте, Пушкин, Лермонтов и други световни поети, автори на романи в стихове. „Милена“ е в традицията на тези колоси и гениалните им творби. Тя прибегва до услугите на ямба, защото според нея той е най-адекватен за подобен род творби, защото „поема най-добре сюжет“.

Длъжен съм да отбележа умението на Елена Алекова да рисува със слово прекрасни завладяващи картини:

...Уж е някъде навън.

Предутрин. Славей. Поляна росна.

Припламва хоризонт. Неясен звън,

каквото преди раждане се носи.

Коси разпуска бялата Зора.

Прехвъркват перушинки и пера
във въздуха. Небето пламене.

Внезапно препирната птица спря.

Една брезичка трепна и през нея
просветва лъч – и лъч – лъчи – пожар!

Понякога Елена Алекова прибегва до иронични, самоиронични, закачливи и по-„безгрижни“ стихове и моменти, за да снижи напрежението и да освежи творбата. Но и при тях тя не е допуснала и не си е позволила да пренебрегне художествената мярка или да слезе в ниските поетични етажи, защото и там е запазила необходимото поетично ниво, високата поетичност. На места стихът в „Милена“ се лее с Пушкинската лекота.

В романа си в стихове Елена Алекова си служи с чести явни и скрити цитати, които помагат на читателя по-лесно да достигне до посланията. В този смисъл много полезни са бележките, които подпомагат разбирането на творбата. Освен всичко друго „Милена“ доказва и високата литературна, културна и поетична ерудиция, подготовка и култура, високите литературни познания на Елена Алекова, което несъмнено ѝ помага в сътворяването на романа.

Романът в стихове „Милена“ на Елена Алекова е сътворен на автобиографична основа. Но няма нищо общо с фотографията на живота, нещата в никакъв случай не са едно към едно. Образите са събирателни, универсализирани. Всички послания и първообрази са обобщения, съвкупност. И в „Милена“ Елена Алекова е превърнала бита в битие. Във финала на „Милена“ се намира главното послание: „Блажен е, който може да обича“.

„Милена“ е първият успешен роман в стихове в националната ни литература. С творбата си Елена Алекова доказва, че поетическото ѝ самочувствие съвсем не е без покритие.

РЕНЕСАНСОВИЯТ ДУХ ИВАН МАРАЗОВ

Проф. д-р Иван Маразов – член на УС на ТНИ, навършва 80 години

ЧЛЕН КОР. ИВАН ГРАНИТСКИ

Не е за вярване, че легендарният проф. д-р Иван Маразов навършва 80 години. От една страна в съзнанието на интеллигентната публика той от десетилетия е утвърден като учен със световна известност, най-изтъкнатият познавач на митологията, културта и изкуството на траките, блестящ изкуствовед, автор на десетки монографии и стотици статии, посветени на знакови имена в българското пластическо изкуство, т.е. митологизирана фигура, стигнала едва ли не до почтена библейска възраст. От друга страна, неизчерпаемата енергия на този патриарх му придава облик на жизнерадостен младеж. Младостта на посветените в Елевзинските мистерии, орфическите ритуали и Кабирическите тайнства. Девоите все още трябва да внимават какво бабите им си спомнят.

Творческата биография на проф. Иван Маразов е пряко свързана и с естетическия взрив от нови таланти, идеи и творби в българското пластическо изкуство през 60-70-те години на миналия век. Току-що завърналият се от Итститута „И. Репин“ в Ленинград автор Иван Маразов се насочва към творчеството на някои от най-големите съвременни български художници – Иван Кирков, Димитър Киров, Йоан Левиев, Вера Лукова, Марко Бехар и др., на които той посвещава фундаментални студии и монографии. По същото време започва и работа към института по изкуствознание към БАН, който по-късно оглавява като директор. Анализите на проф. Иван Маразов са първопроходчески по своя характер, защото за първи път той внася нов подход в пластическата критика – интегрален анализ на творчеството на отделния художник или скулптор, но и задълбочено разглеждане на духа на епохата, съпоставка между отделните периоди в творческата биография на авторите, както и паралел между близките по естетически търсения автори. Контекстуализирането на явлението, художника или предмета става един от методологическите инструменти на изследователя.

Езикът на Маразов е адекватен на разглежданото творчество – богат на метафори, задълбочен и в същото време остроумен. Времето на 60 – 80-те години на миналия век се характеризира и с оформянето на редица важни естетико-приятелски кръгове. Най-ярък пример тук е така наречената великолепна пловдивска петорка – Йоан Левиев, Георги Божилов – Слона, Христо Стефанов, Димитър Киров и Енчо Пиронков. Маразов е един от критиците, които се фокусираха върху тяхното творчество. Тези творци във всекидневното си общуване се зареждаха с продуктивна естетическа енергия, обменяха идеи, проекти, спореа и разсъждаваха непрекъснато за пътищата, по които трябва да се развива модерното българско пластическо изкуство, участваха нередко в дискусии или разгорещени полемики.

Тук непременно трябва да припомним изключителното значение на такава многостранно надарена фигура като Светлин Русев, който не само подкрепяше младите тогава художници в тяхното професионално развитие, но и има решаващ принос за преоткриването на по-старото поколение художници – авторите от 30-50-те години на миналия век. Някои от които бяха напълно и незаслужено забравени.

А Иван Маразов беше един от най-активните и продуктивни художествени критици по онова време, който участваше в това преоткриване, автор на стотици и стотици статии и интервюта, както и на вълнуващи речи при откриване на поредни изложби. Не бива да пропускаме и неговата работа в сп. „Изкуство“ (1969–1991). Тя е белязана с отговорност и честност на критика и с по-широко отворяне на списанието към културата на древността. Именно тук беше публикувано

за пръв път Рогозенското съкровище и то само шест месеца след откриването му.

Само през последните десетина години в издателство „Захарий Стоянов“ излязоха над десет негови изключително задълбочени монографии, свързани с античната торовитка, духовното наследство на елинистичния свят и по-специално митологията на траките. Нека споменем само някои от тях: „Хубавата Елена“ (2009), „Ритон с глава на овен“ (2010), „Кантаросите“ (2011), „Мистерииите на кабирите в древна Тракия“ (2011), „Амазонките“ (2013), „Шепотът на гигантите“ (2020), „Златната утопия“ (2021), „Митичният Бестиарий“ (2022). С нетърпение очаквам труда за поетиката на

тракийското изкуство, над който нашият автор работи през последните няколко години.

Покрай подготовката за издаване на тези книги сме имали вероятно стотици разговори, продължаващи не часове, а денонощия, в които, привлечени от магията на античната митология и философия, сме разсъждавали за духовното наследство на Сократ и Платон, Хезиод и Омир, Парменид и Емпедокъл, Есхил и Софокъл, Еврипид, Аристотел и Питагор през неоплатонизма, та чак до Марсилио Фичино, Джордано Бруно, Хегел и Лайбниц. Лично за мен това общуване е един от най-щастливите периоди от живота ми, защото в разпадените дискусии и беседи на практика следвахме сократическия принцип на майевтиката – тоест акуширането и постигането на истинското познание чрез размишление, съмнение и съзерцание. Както биха казали любимите на Маразов орфици, „трижди щастлив съм, че видях тези тайнства“.

При един от поредните ни разговори, наситен с бравурни духовни предизвикателства, се роди и идеята за специална библиотечна поредица „Мнемозина“. Открихме и двамата с Иван Маразов, че сме силно привлечени от Платоновите идеи за безсмъртието на човешката душа, както и мерките, които орфиците вземат, когато се отправят по пътя към Отвъдното да се насочат към правилния избор – не към Лета, (Забравата), а към Мнемозина (Паметта). Като по чудо за няколко месеца се родиха първите четири книги от поредицата – „Залмоксис“, „Тракийският конник“, „Гибелта на Троя“, „Пътят на душите“. Първата част на всяка книга съдържа една мистична поема, сътворена от моята скромна персона, а втората много по-съществена част представя размишленията и прозренията на проф. Иван Маразов върху античната митология. Поразителна е мащабността на неговите научни познания и евристичния му дух, когато прави паралел между елинската, тракийската, славянската, иранската, индоевропейската, келтската и други митологии, впускайки се в бездните на хидроминологията и адската хидрография. Петата съвместна книга от поредицата, подготвяна за печат, е посветена на самия Орфей и на огромния набор от сюжети и митове, свързани с този античен певец.

Повече от четири десетилетия бележат нашето приятелство и духовно братство с проф. Иван Маразов. Искам да спомена тук и близкия ни приятел Чавдар Добрев, който за нещастие ни напусна. Уж играехме карти, а всъщност течеше състезание по остроумие. През годините не съм преставал да се удивлявам на неизчерпаемото чувство за хумор на Иван, на изключителната пъргавост и услужливост на дълбоката му памет, на богатата му ерудиция в областта на европейското изкуство от архаиката до авангарда, на неочакваните асоциации, на способността му да преминава на различни интелектуални скорости, когато говори и размишлява за високи и почти езотерични научни материи и проблеми, или когато потъва в битови разговори, закачки, вицове, анекдоти... Определено – той не е от категорията скучните хора. Е, как няма да го харесват жените?

Между другото той притежава и органичен сатиричен талант. В началото на 90-те години на миналия век публикува в редица всекидневници над 50 памфлета, фейлетона, антрефилета, словесни гротески и инвективи, които говореха за неподражаемото му остроумие, талант на пародист и фейлетонен разказвач. А под бликащия хумор надничаха очите на строг наблюдател на социалните и политическите процеси у нас и в света.

Продължава на 5-а стр.

■ В музея на културата на народите на Изтока, Москва, 2007

■ Във Франкфурт на Майн, 2007

■ Лекция в НИМ пред експонатите, 2011

ТВОРЧЕСТВОТО НА ПЕТЪР АНДАСАРОВ В ЛИТЕРАТУРЕН КЛУБ „ТРАКИЯ“

ИСКРА ЧЕРНЕВА

В списъка от събития в литературния салон на Тракийския дом в София отдавна бе заложена вечерта, посветена на писателя, поета, публицист и журналист Петър Андасаров. Тя се организира от СТДБ, Културен клуб „Тракия“, Издателство „Захарий Стоянов“, ТД „Тракия“ 2 София, и Съюза на българските писатели. Конкретен повод за литературната вечер е най-новата поетична книга на Петър Андасаров „Прелиствам времето“, издадена от издателство „Захарий Стоянов“. В нея са събрани стихове, които поетът е писал през последните години.

Събитието бе уважено от дипломати, представители на културата, литературата, науката и журналистиката. Удоволствие бе да посрещнем председателя на Съюза на българските писатели Боян Ангелов, литературния критик Анжела Димчева, акад. Васил Николов, Евгени Кирилов – дипломат и бивш евродепутат, Румен Сербезов – дипломат, художникът Анатолий Станкулов, журналистката Валерия Велева, писателите Матей Шопкин, Иван Есенски, Атанас Звездинов, Стоян Райчевски, Васил Сотиров, Енчо Господинов, Венко Евтимов, проф. Ивайло Христов, Хайри Хамдам, Виктория Катранова, Владислав Кацарски, Елена Алекова, Илко Славчев и др.

Петър Андасаров е роден през 1937 година. Завършва българска филология в СУ.

Работи като редактор във вестниците „Кооперативно село“ и „Земя“, като консултант по поезията на вестник „Народна младеж“. Член е на Съюза на българските журналисти, на Съюза на българските писатели и на Съюза на преводачите. Издава поезия, проза, публицистика, рецензии и литературна критика, с които оставя дълбока диря в литературния живот на страната ни.

По традиция чл.-кор. Иван Гранитски,

директор на издателството, приветства присъстващите и се обръща с топли думи към Петър Андасаров, припомняйки съвместното им пътуване преди месеци до Балчик, Варна, Шумен, Добрич, където с огромен успех е било представено творчеството на изтъкнатия творец. Откривател на поетическите заложби на проходащия тогава млад автор е Владимир Свинтила. Преди повече от 50 години той усеща завладяващата непринуденост, мелодичност и лекота на стиха, които още при първия досег завладяват читателя.

Председателят на СБП Боян Ангелов се върна години назад, припомняйки излизането на публицистичната книга „Слънце над Кабул“, която е имала невероятен успех за времето си. Тя е резултат от престоя на Петър Андасаров в размирната страна и пресъздава драматизма и проблемите на нейния народ. Близките му отношения и сътрудничество с поета Евтим Евтимов са известни на всички. Именно той мотивира Петър Андасаров да започне работа по Антологията „Македония – българска земя“. Темата е особено близка на автора, защото корените му са от Пиринския край. И никак не е случайно, че наградата „Акад. Людмил Стоянов“ му е връчена именно в гр. Гоце Делчев. Сред официалните лица там е и Неврокопският Митрополит Дядо Серафим.

С думи на обич и признателност Анжела Димчева сподели, че Петър Андасаров е ре-

дактор на първата ѝ книга.

Проф. Ивайло Христов сподели, че „Петър Андасаров е изявен общественик, който не си променя мнението спрямо конюнктурата и вятъра, духащ в момента. Той умее да събира съмишленици от различни съсловия, което е рядкост в наше време.“

Авторският рецитал на П. Андасаров беше изпълнен с елегично настроение и лирично откровение. Той поведе публиката към уюта на родния край и я потопи в магията на чувствата към любимия човек.

„Ти си някъде, някъде, някъде – светулка в пазвите на нощта, глухарче в смеха на ливадите, пеперуда с танц над цветя...“

Сред останалите заглавия на Петър Андасаров са: томчето със стихове „Когато сенките се удължават“, литературно-критическите статии „Отгласи“ – 1 и 2 част, сборници с есета „Бягащи хоризонти“, „Цветно време“ и „Видовден“, срещите и разговорите му, обобщени в „Животът е по-голям от човека“, художествената проза „Сълзи, в които се оглежда слънцето“. Всички тях можете да намерите в книжарницата на издателство „Захарий Стоянов“ на ул. „Стефан Караджа“ 7А, както и още много съвременна българска поезия, публицистика, проза и есеистика, чуждестранни автори и луксозни издания на българската и световна класика на приемливи цени.

РЕНЕСАНСОВИЯТ ДУХ...

Продължение от 4-а стр.

Учудвам се как за някакви си 60 години успя да направи толкова – да служи три години и да мине през всички степени на научната кариера, от книгите до филмите, от организирането на изложби в чужбина и у нас до курсовите лекции в НБУ и в музеи и университети на три континента, да преживее радости и загуби, да се разведе и да се ожени отново, да стигне до министър и прадядо, да се труди със страст, но търпеливо...

Едно от уникалните качества на проф. Иван Маразов е способността му да открива талантливи хора и да се сприятелява с тях. Но не само това, а и да им бъде верен и във времето на възходи в кариерата, но и в трудни моменти. Това най-ярко пролича след 10 ноември 1989 г., след като се развири така наречената политическа промяна. Довчерашни партийни секретари или активисти и раболепни прислужвачи на онази система внезапно решиха, че за една нощ са прогледнали и са сменили политическите, а и човешки пристрастия и разбирания. Те невъздържано ругаеха хора като Иван Маразов, Стефан Продев, Исак Паси, Бернард Мунтян, Любомир Левчев, Светлин Русев, акад. Благовест Сендов и пр., и пр. Трудно, а и безсмислено е да продължим изброяването на имена – те са цял легион достойни хора, творци, учени, работили съвестно всеки в своята сфера. Точно тогава се отключи и друг талант на нашия автор Иван Маразов – полемично-сатиричния и тогава той написа и издаде споменатите памфлети, антрефилети и словесни карикатури.

Със Светлин Русев в Пловдив, откриване на изложба „Димитър Киров и приятели“, май 2012

Огромна е преподавателската и научната дейност на проф. д-р Иван Маразов в Нов български университет през периода 1992–2017 г. По покана на проф. Б. Богданов той основа Департамента по изкуствознание и история на културата, който ръководи цяло десетилетие. След като науката за тракологията бе низвергната и забравена от днешните български псевдополитици, именно Иван Маразов се опита да я възкреси чрез уникалната си преподавателска дейност в Нов български университет. Той е създател на много учебни програми, чел е над 200 курса лекции, водил е семинари. Той възкреси основния от него интердисциплинарен семинар „Мит, изкуство, фолклор“, който изигра голяма роля не само за оформянето на неговите собствени разбирания, но и за израстването на много по-млади специалисти. Тези петнадесет тома са неограничен принос в развитието на методологическите подходи в тази област. Най-ценното в неговата преподавателска дейност, освен изключително интересните лекции и упражнения на професора, са и многобройните културни пътувания, които той организира за студенти с доц. Татяна Шалганова, доц. Валентина Ганева и други видни преподаватели в неговия департамент, в различни археологически дестинации, свързани с тракийското, елинското, хетското и етруското духовно наследство – в Мала Азия, в Източна и Западна Тракия, във Вергина, в Италия и т.н. Имах удоволствието и честта да бъда участник в няколко от тези духовни експедиции и да се наслаждавам на изключителните словесни импровизации на проф. Иван Маразов. Студентите го слушаха с възхита, онемели и почти пред припадък (особено девойките). Той приличаше на мистагог в питагорейските тайни общества или платоновите академии, осанката му на учител и мъдрец беше завладяваща, словата му, дълбокомислени и медноречиви, попираха в съзнанието на захласнатите млади студенти, както и на останалите слушатели.

Спомням си един изумителен случай – разглеждахме римския град Помпей, Маразов разказваше за мозайките, стенописите, архитектурата и изкуството на римската империя. Една от студентките извънредно любопитна и твърде съблазнителна персона внезапно пропадна в някаква шахта. Всички се втурнахме обезпокоени и открихме тайно стълбище. Пред очите на поразената публика учителя Маразов

Иван Гранитски и Любен Зидаров в неговото ателие, 2011

откри нова неизвестна до сега на световните учени стенопис в една крипта и вдъхновено произнесе поредната си реч. Сами разбирате, че възторгът беше неописуем и аплаузите бяха нескончаеми... Но подобни случаи бихме могли да въобразим много, и много. Именно затова твърдя, че проф. Иван Маразов е почти легендарна и митологизирана в общественото съзнание личност.

Каквото и да споменем за тази удивителна по своите разностранни таланти личност, ще бъде недостатъчно и непълно. Защото, макар и вече на достойна възраст, макар и споделил истински открития, той не се смята за завършен. Защото е неизчерпаем. Което означава, че ще продължава да ни изненадва с нови книги. Все пак, ако трябва да го характеризираме с няколко шриха, трябва да кажем, че той е играещият човек, съмняващият се човек, спорещият човек, четящият човек, размишляващият човек, едно от лицата (а не маските) на нашето време. Човекът, който във висша степен е осъзнал, че плътта е тленна, а духът животворящ, че истинската вечност е в духовните дела, а не в земните възторзи, изкушения и тегиби и затова се отнася и към себе си с вечната сократическа усмивка на учителското търпение, на милосърдието и пълната липса на суета и самооблъщение. И аз, също известен с пословичната си скромност, искам, от името на всички, които го познават, да поднеса на нашия юбиляр, благодарности и поздравления, пожелания и очаквания. Ние не само те ценим, ние те обичаме и се радваме, че сме твои приятели.

Бъди здрав, драги приятелю и бъди с нас още много години!

ЗАВРЪЩАНЕТО НА АНТИМ ОТ ЗАТОЧЕНИЕ И ТЪРЖЕСТВЕНТО МУ ПОСРЕЩАНИЕ В РОДИНАТА

Откъс от книгата: „Екзарх Антим I“

СТОЯН РАЙЧЕВСКИ

След капитулацията на Турция в Руско-турската война Митрополитите Симеон Варненско-Преславски и Григорий Доростоло-Червенски, заедно с тях и Тодор Милков подали прошение до Главнокомандващия руските войски Великия княз Николай Николаевич. Руската главна квартира направила постъпки пред турското правителство, в резултат на които било наредено за незабавното освобождаване на Антим от заточение.

По обратния път към освободеното вече отечество Антим I пътувал с особени почести, като маршрутът му за Видин минавал през Бурса, Цариград, Лозенград, Одрин и София. По запазените спомени и отделни съобщения може да се състави следния календар на пътуването и престойте по дългия път.

На 8 април 1878 г. Антим потеглил от Анкара с неголяма група освободени български заточеници. С негово съдействие анкарските гърци съчувствено подпомогнали групата за дългия ѝ път с обуща, дрехи и храна. За охрана по опасния и пълен с неизвестности път Антим, като водач на групата, наемал заптиета пазачи от разни места. Първият ден поради лошото време и трудния път могли да пътуват само шест часа и спрели в една самотна воденица, където нощували...

На 10 април стигнали в Сиври Хисар – християнски град с около 3000 къщи. В хана, където били отседнали, ги посетил гърка Периклис, човек на английския консул в Анкара и на българина Матей Бижев от Котел, комуто Антим предал препоръчителните си писма. Гъркът приел в дома си Антим и дякона му, а другите му спътници настанили при друг гърк...

На 16 април се поздравили с Възкресение Христово и пътували непрекъснато 18 часа в дъжд, за да стигнат в гр. Бурса, където пристигнали на следващия ден.

Градът бил препълнен с бежанци. Тук го чакали вече Тодор Милков и Великия епископ Партений като представител на екзарх Йосиф. На 20 април потеглили за Мудания, откъдето с параход продължили за Цариград. От морския бряг Антим се упътил направо към дома си в Ортакьой. След няколко дни той се срещнал с новия Български екзарх Йосиф.

Пожелал да се поклони на гроба на майка си баба Гена в Лозенград и да уреди там някои частни дела. На сутринта, когато шял вече да тръгва за Лозенград, станали размирици в султанския сарай. За да смири бунтовниците войската блокирала откъм сушата и морето всички пътища между Галата и Ортакьой. Пътуването на Антим в това размирно време станало невъзможно. На другия ден при него дошъл директорът на Източните железници, за да му направи визита. Като видял натоварената кола на двора, директорът запитал дядо Антим какво е това приготвление и като узнал, че всичко стои така натоварени поради нямане на трен, обещал му да се намери на другия ден такъв. И наистина, на следващия ден един специален вагон от първи клас и друг един товарен вагон, предназначен за багажа, били предоставени на разположение на Антим.

На 7 май Антим потеглил от Цариград със специалния вагон за към Лозенград и вечерта пренощувал на станцията Баба ески. Продължил пътуването от Баба ски за Лозенград и на 9 май наближил родния град, който той не бил посещавал от 1862 г.

Лозенградчани, известени предварително за пристигането на Антим, били наизлезли да го посрещнат далеч преди града. Дошли да го поздравят и селяните от селата Карахадър, Ениджия, Каваклия, Тастепе и други български села от цялата Лозенградска околия. Между тях имало и десет души казаки с един офицер, дошъл, за да приветства високия гост от страна на коменданта на Лозенград. В посрещането на Антим участие взела и квартируващата в града руска военна част. Чакали го на шосето за Баба ески. Учениците били наредени с цветя в ръце и пеели песен за освобождението в

негова чест и възхвала, съчинената съвсем скоро:

„В 1878 се освободи от Турция българският народ беден.“

Когато колата на Антим наближила посрещачите, засвирила и руската военна музика. В града забили тържествено клепалата на българските черкви.

Народът го чакал, начело със своите свещеници: Поп Георги Калудов, поп Тома, поп. Георги Иванов, поп Петър и поп. Георги Стоянов в черковни одежди. До тях учениците с учителя си Яни Апостоловски. Те приветствали дядо Антим с „Добре дошъл!“. Негово Блаженство слязъл от колата, благословил народа, целунал свещениците и пожелал да отиде първо на майчиния си гроб.

През това време народът се тълпял да му целува ръка или да се допре до дрехите му. Някои от възрастните жени заплакали. Шествието се отправило към черквата „Св. Никола“, където се намирал гробът на майка му – Баба Гена. Там Антим прочел молитва и се отправил към бащиния дом.

Останал месец и половина в Лозенград. Още на другата сутрин след пристигането му комендантът на града, придружен от десетина офицери, го посетили дома му. На следващия ден Антим върнал визитата. От тогава, казва зет му Тодор, руските офицери обикнали много стареца. Не се минавало ден, без да дойдел някой да го посети. Три великолепно банкетата били дадени в чест на владиката. Когато владиката вдигнал чашата да пие за здравето и дългоденствието на Царя, музиката засвирила „Боже царя храни“. Следвали гръмогласни „Ура“ и тостове. Ентузиазмът бил всеобщ.

Гражданите от своя страна също дали банкет на открито поле, на който присъствали и всички офицери. При престоя си в Лозенград Антим служил по ред и в трите български църкви. С появата му преди да започне службата, във възду-

ха прокътявало мощното българско „Ура“.

Архиерейска му служба привличала многоброен народ и офицери от руската войска. От дъното на душата си Антим се радвал на свободата, с която се наслаждавала неговата родина. Любопитен бил да види как младите български чиновници управлявали сега страната, затова посетил всички учреждения: административния съвет, съдилището и градското управление. Канели го на всички градски прояви, военни и цивилни. В спомените си той се връщал към детството, си правел равностметка на преживяното през годините и разсъждавал за бъдещето на възкръснала България, непознала още огорчението от конгреса на великите сили в Берлин.

Когато наближило време да напусне Лозенград, за да продължи пътя си, Антим казал на зет си Тодор: „Библиотеката си завещавам на българското училище при черквата „Св. Никола“ в Лозенград. Когато умра, ще изпълните тая ми воля“. Оставил в Лозенград всичката си покъщнина и направил горното завещание, защото мислел, че Лозенград ще бъде винаги свободен и че неговите български жители ще живеят постоянно там. Когато Берлинският конгрес откъсна този град заедно с голяма част от Тракия и Македония от България, зет му Тодор Милков напуснал Лозенград и всичкото му имущество на Антим, заедно с библиотеката му, останали на сестриника му Атанас. По желанието на Антим, библиотеката му, която преди това била обещана за Лозенград, в 1884 г. била пренесена във Видин, подарена после, съгласно завещанието му, на Светия синод.

Антим напуснал Лозенград изпроводен пак от народа и руската войска с военната музика. На път От Лозенград за Одрин той се отклонил и спрял в селото на майка си – Татарлар. Извършил служба над гроба на дядо си Нейко и над един погребан там висш руски офицер, за когото се говорило, че бил генерал.

В Одрин Антим бил посрещан също много тържествено, защото одринчани го познавали много добре, тачили са го и са се гордеели с него като със свой земляк.

В Одрин Антим бил посрещан също много тържествено, защото одринчани го познавали много добре, тачили са го и са се гордеели с него като със свой земляк.

В Пловдив Негово Блаженство престоял дванадесет дни, през което време му било оказано също много голямо внимание от населението и от руските офицери в града.

На 23 юни новият Екзарх Йосиф изпратил дядо Антим от Пловдивската гара и телеграфирал в София да го посрещнат подобаващо.

В Пазарджик бившият екзарх бил посрещнат с голямо тържество, организирано от отец Георги Тилев. В София народът чакал мъченика за народното дело на десет километра пред града – при Горубленския мост над река Искър. Там били наредени цялото духовенство, войската, чиновниците, стотици граждани, дошли с коли или пеш от София и много селяни от околните села. Начело на посрещачите стоял лично губернаторът Алабин. В града Антим произнесъл слово, което било съпроводено от буйни ръкопляскания. Говорил за значението на свободата, за мъченичеството по трудния път към нея и за дълга на всички ни, да пазим свято свободното Отечество. Между другото, на края той казал:

„Ний сега се радваме и се веселим, нашите страдания се прекратиха, ние сме свободни, но когато се веселим, да не забравяме ония вдовици и бедни сирачета, които се лишиха от своите съпрузи и бащи за нашето освобождение!“

По силата на обстоятелствата Антим се завърнал в своята катедра, за да продължи да служи на Отечеството си според силите, които му били останали. Във Видин също наизлезли да го посрещнат от далеч, още от село Видбол, на километри преди града. Там пред народа го чакали и губернаторът, полковник Нечаев, Петко Каравелов и други народни дейци. С пристигането си във Видин Антим посетил черквата, гдето произнесъл, реч, която покъртила душите на слушателите и останала дълбоко в паметта на съвременниците му.

ТД „ЛАЗАР МАДЖАРОВ“ ГР. СЛИВЕН ОТБЕЛЯЗА 122 Г. ОТ КОНЧИНАТА НА КАПИТАН ПЕТКО ВОЙВОДА

ЗЛАТКА ЯНЕВА

На 8 февруари 2022 г. ТД „Лазар Маджаров“ гр. Сливен отбеляза 122 г. от кончината на Капитан Петко войвода.

Честването започна в 10 часа със заупокойна молитва от отец Йоан в Тракийския храм „Цар Борис I Покръстител“. Организатор на честването беше УС на дружеството.

Гости на тържеството бяха новият областен управител на гр. Сливен г-н Веселин Вълчев и зам.областния управител г-жа Пепа Генчева, председателят на сдружение „Активен гражданин“ в община Сливен г-н Георги Божев, председателят на Съюза на ветераните, участници във Великата отечествена война о.з. полк. Божидар

Борденяшки, както и членове на дружеството в намален състав.

Председателят на дружеството инж. Кирил Киряков произнесе трогателно слово за живота и дейността на войво-

дата.

Честването завърши с полагане на цветя пред паметника на Капитан Петко войвода.

Вечна памет на героите!

ЛИТЕРАТУРНА ВЕЧЕР В ТРАКИЙСКИЯ ДОМ В СОФИЯ

ИСКРА ЧЕРНЕВА

Литературният салон в Дома на тракийските дружества в България отново отвори врати, този път за ценителите на лириката. Със съдействието на Културен клуб „Тракия“, СТДБ, Тракийското дружество „Тракия“ - София, и издателство „Захарий Стоянов“ бе представена книгата на младата поетеса Емма Крушкова, озаглавена „Обич за огрев“.

Присъстващите бяха докоснати от чистото, по детски наивното момичешко усещане за силата на любовта. „Цел ли е или мечта? Или просто е илюзия? Любовта ни – рядко цвете, Усещания – лунен прах. Много съжалявам, извинете, но с него аз не чувствам страх.“

Младата поетеса е ученичка във Втора английска езикова гимназия в София. Издателство „Захарий Стоянов“ публикува цикъл от нейни стихове в един от броевете на сп. „Вezni“ и още тогава те привлякоха интереса на читателите.

Мисия на съвременните утвърдени поети и писатели е да откриват младите само-

родни таланти и да запознаят аудиторията с тях – една нелека и трудна задача, която издателството си е поставило. В словото си при откриването на вечерта чл.-кор. Иван Гранитски фокусира вниманието върху таланта и искрената, простодушна лирична изповед на момичето, като направи естествен паралел с талантилавата Петя Дубарова. Той пожела на младата поетеса дълъг творчески път, за да радва почитателите си.

Емма Крушкова получи поздравление от своята класна ръководителка и от поета Петър Андасаров. Тя прочете свои стихове под аплодисмените на публиката.

Гости на събитието бяха чл.-кор. Иван Гранитски, проф. Вера Бонева, поетите

Петър Андасаров, Атанас Звездинов и Елена Алекова, семейството на поетесата, нейни приятели, много тракийци.

Стихосбирката можете да намерите в книжарницата на издателство „Захарий Стоянов“ на ул. „Стефан Караджа“ 7А. Там можете да закупите на много приемли-

ви уникални цени красиво оформени книги на български и чуждестранни класици, научна, историческа и лингвистична литература, антикварни издания.

122 ГОДИНИ БЕЗСМЪРТИЕ

НИКОЛАЙ ДИМИТРОВ

Под наслов 122 години безсмъртие премина почитането на Капитан Петко войвода в Айтос. Учениците от тракийски клуб при СУ „Христо Ботев“ запознаха своите съученици с живота и делото на Капитан Петко войвода и направиха постер, който поставиха във файето на училището.

Честито!

Централното ръководство на Съюза на тракийските дружества в България и редакционната колегия на вестник „Тракия“ честитат на рождениците в Съюза през месец март 2022 г.

Трендафил Василев – София 1 март 1940 г.
Стоян Беев – Средец 1 март 1931 г.
Хубен Стефанов – Хасково 4 март 1959 г.
Станка Димитрова – с. Осеново 6 март 1968 г.
Митрополит Киприан – Стара Загора 8 март 1976 г.
Петко Станков – София 13 март 1938 г.
Гинка Николова – София 15 март 1945 г.
Руска Иванова – София 15 март 1943 г.
Тодорка Петрова – Карнобат 16 март
Милена Николова – Созопол 21 март 1975 г.
Проф. Тодор Кирев – София 25 март 1933 г.
Никола Илчев – Ивайловград 26 март
Ненко Желязков – Бургас 26 март 1933 г.
Петя Колева – Стара Загора 28 март 1996 г.

ТЪЖНА ВЕСТ

На 9 февруари 2022 г. на 84 годишна възраст почина Кръстьо Панайотов Станчев, касиер-отчетник на ТД „Лазар Маджаров“ – Сливен от 2011 до 2022 г. Тракиец до последния си ден, той отдаваше сърце и душа в претворяване на тракийската кауза, работеше неуморно за нея.

ПОКЛОН ПРЕД ПАМЕТТА МУ!

Ръководството на ТД „Лазар Маджаров“ – Сливен изказва съболезнования на семейството му!

ТРАКИЯ – Орган на Съюза на тракийските дружества в България – София 1000, ул. „Стефан Караджа“ 7-А, тел.: 02/987 48 96 Печат: НЮЗПРИНТ ЕООД

Абонирайте се!

Каталожен
номер

759

Издава: Върховният комитет

Редакционна колегия: д-р Вана ИВАНОВА, чл.-кор. на БАН проф. Васил ПРОДАНОВ, чл. кор. на БАН Иван ГРАНИТСКИ, д-р Динко СТРАНСКИ, Мария БОЖКОВА, Хубен СТЕФАНОВ; Тодор КОПУЕВ
Дизайн: Мария БУДЕВА; e-mail: stdb_sofia@abv.bg, факс: 02/987 57 53

БАНКОВА СМЕТКА
СТДБ (за вестника)

IBAN: BG34STSA93000001682816 BIC: STSABGSGF
Банка ДСК ЕАД, клон 1, ул. „Княз Ал. Батенберг“ – София 1000

КОРЕСПОНДЕНТИ: Недка ГОСПОДИНОВА (Перник) – 076/60 13 67; Димитринка СМОЛЕВА (София) – 02/412 12 36, 0886 746 044;
Златка Янева (Сливен) – 0897601560; Анета Георгиева (Хасково) – 0894 044 420; Веска Ламбова (Шумен) – 0877 71 85 03;
Мария ИВАНОВА (Ямбол) – 046/66 35 40

Изпращайте текстове не по-дълги от 4 стандартни машинописни страници (1800 знака). Хонорари за публикуването им не се дават.

На 14 февруари българите честват Трифон Зарезан, един от най-големите празници, който се смята за началото на земеделската или селскостопанската година. Празникът води своето начало от времето на древните траки, които почитали бог Дионис като бог на природата, виното и веселието. Култът към него се запазва дълго време в народната култура.

Празненствата на Дионис са шумни и карнавални, с много музика и факелни шествия. Участниците в тях окичват главите си с венци от бръшлян. Водачът на шествията носи жезъл, а мъжете дървени пръчки, с които удрят по земята и се провикват. Те бележат границата между зимата и пролетта. Хилядолетия по-късно същите елементи могат да се видят в празнуването на Трифон Зарезан в българските земи – окичване на главите с лозови пръчки, избиране на цар на лозето, знаме на водача, шумен празник с музиканти, вино и театралност на събитието.

След християнизацията празненствата в чест на Дионис са обявени за еретични. Тракийският бог сменя своя облик, за да пребъде през вековете и да стигне до наши дни с образа на Свети Трифон Зарезан като покровител на лозарите, винарите и градинарите.

Според Християнското му житие Св. Трифон е роден през 248 г. в гр. Апатия, Фригия, Мала Азия – традиционен лозарски район. Той живее праведно и загива заради отказа си да отхвърли християнската вяра. По време на гоненията срещу християните светецът е подложен на мъчения и обезглавен.

Първоначално в България на

ТРАКИЙЦИ ПРАЗНУВАХА ТРИФОН ЗАРЕЗАН

14 февруари се чества Трифоновден – в почит на Свети мъченик Трифон. След приемането на григорианския календар празнуването му се измества на 1 февруари, а 14 февруари започва да се отбелязва като Ден на лозаря. Въпреки разминаването и обръкването, в българската традиция двата празника продължават да се преплитат, за което свидетелства и фактът, че светецът често е изобразяван като младеж, който носи различни инструменти за рязане.

Независимо от своя произход в миналото, Трифон Зарезан е бил обвързан с много обичаи, някои от които са запазени и до днес. Традицията повелявала на празника да се зареже лозето. Обредната практика се осъществява в три етапа: служба в църквата, ритуал на лозето и празник.

По време на службата в чест на Св. Трифон се изрича молитва за благодат върху всяка лозова пръчка. Свещеникът обикаля лозята, пръска ги със светена вода и прави пръв ритуалното зарязване. Зарязването е мъжка дейност, а жените участват с приготвянето на празничната храна: пита, пълнена кокошка, сирене и характерните за сезона храни. Задължителна е бъклицата с вино, ук-

расена с чимшир, здравец и бръшлян, вързани с червен конец.

Зарязването е своеобразно магическо действие, чрез което се цели предизвикване на плодородие и закрила, а благословията чрез слово има силата на заклинание. Зарязването се извършва от двама души, отрязаното място се полива с вино. С лозови пръчки се свиват венци, окичват се главите и се сядат на празничната трапеза. По време на обряда се избира „цар на лозето“ – това е уважаван мъж и добър стопанин. Мъжете носят знаме, свирят, пеят, веселят се. Връщайки се в селото, те обикалят всяка къща, виното се лее и най-накрая всички се събират на мегдана за голямо хоро.

Тракийската общност традиционно отглежда лозя, затова обичаят да бъдат зарязани лозите и полети с червено вино за плодородие и берекет, присъства трайно в нейния живот. И тази година тракийци празнуваха за здраве и берекет. Особено задушевен бе празникът, организиран в Крумовград от тракийско дружество „Тракия – 1922“, с председател Веселин Костов. Избраният за „цар на лозето“, облечен с традиционна тракийска носия, зарязва лозите с пожелания за здраве и богата реколта.

